

Časopis s podobami za slovensko mladino.

:: S prilogo „Angelček“. ::

Štev. 11.

VLjubljani, dne 1. novembra 1908.

Leto 38.

Zlatomašniku svetemu očetu Piju X.

Pa da ne bi
radovalo
se srcé detinsko naše,
ko vesoljna
cerkev tvoje
veseli se zlate maše?

In da ne bi
nam molitve
k nebu vrele — ni mogoče!
ko z oltarjev
vseh za Pija
dvigajo se prošnje vroče:

Od povsod ti
slavospevi
tečejo kot z gor potoci,
pa da ne bi
slave peli
tvoji ljubljeni otroci?

Bog te brani
z blagoslovom,
sveti oče, Pij deseti!
Kakor vesna,
sreča tvoja,
cerkve tvoje sreča sveti!

Bog te varuj
z večnim varstvom,
sveti oče, Pij deseti!
Kakor solnce
slava tvoja,
cerkve tvoje naj se sveti!

Silvin Sardenko.

Ob siničjem pogrebu.

(Konec.)

obral je kos deščice. Nato pa je jel kopati sredi trate grob Melika je bila tam zemlja, in šlo je hitro izpod rok. Misli je Blaž veliko pri kopanju in domislil se je tudi sinice-žarice.

Živela je sinica-žarica v zelenem gozdu. Lepo je skakljala od veje do veje in je čebljala med sesticami najlepše. Vedno je bila dobre volje. Rade so jo imele sestric in rade so jo poslušale. Izlegla se je pod Vitrancem v tihem logu. Še mlada se je napotila iz gorskih krajev v zelene doline, v cvetoče daljave.

Veliko sveta je bila obhodila sinica-žarica. Še celo na Dolenjskem je preživela mesec. Stanovala je v zelenem gaju kraj tihe, širne Krke. Čebljala je tam in se je veselila. Poznala je celo Mlinarjevo Anico, katere se niso bale ptice. Sedla ji je večkrat na rame. In zasmejala se ji je Anica in ji govorila:

„Ej, sinica-žarica, iz gorskih krajev si prišla. Pa kako je tam gori?“

Čebljala je sinica žarica. Lepo pesem ji je čebljala o lepoti gorskih krajev. In zamislila se je Anica in je morda zahrepenela v gorske kraje. Rahlo je prišla drobno ptico in jo izpustila.

„Pojdi, sinica-žarica,“ je rekla. „Pojdi v svoj dom, ker doma je najlepše, ah, najlepše... Pojdi, sinica-žarica.“

In odhitela je sinica-žarica na bližnje drevo. Sedela je tam gori in bila žalostna. Ah, noče je Anica in jo podi od sebe. Tako lepo bi ji čebljala vse lepe dni, da bi ji ne bilo dolgčas. Pa je noče Anica in je nima mara poslušati.

Drugo jutro pa je pohitela k nji in ji spet sedla na rame; zasmejala se je Mlinarjeva Anica in je govorila:

„Ej, sinica-žarica, pa še nisi šla domov v gorske kraje? Pojdi, pojdi! Doma je najlepše, ah, tako prijetno...“

In spet je prišla sinico in jo izpustila. Žalostna je čepela sinica-žarica tam na veji in ni čebljala ves dan. Okrog bele hišice je letala potem, in večer se je že delal. Pri okencu je zagledala luč in je pogledala v sobo. In videla je takrat Anico. Pri mizi je sedela in bridko jokala.

Hudo je bilo sinici-žarici. Potrkala je na okno s kljunčkom.

Dvignila je Anica glavo in je stopila k oknu. Odprla je okno, in sinica-žarica je sedla na njeno rame in se je pritisnila k njenemu licu.

„Spet si tu, sinica-žarica?“ je govorila Anica in se ni smejala. „Nisi šla še domov? kaj ti ni nič hudo v tujem kraju, sinica žarica? Prijetno je doma in bridka je tujina.“

In spet je zajokala mala Anica.

„Pojdi domov, sinica-žarica,“ je nadaljevala „Tudi jaz odrinem jutri iz domačega kraja... Daleč, čez petsto gora...“

Pobožala je Anica sinico-žarico in jo je postavila na okno.

„Pojdi, sinica-žarica, ker noč se že dela. Čez leto pa pridi spet in at se morebiti vidiva.“

Zaprla je Anica okno, in sinica-žarica je odletela proti gozdu. Na veji sedela dolgo, dolgo in ni mogla zaspati. Nedaleč od nje so pljuskali no zeleni valčki širne Krke ob sive skale, in na nebu so gorele zvezde. a je jesen.

Drugo jutro pa je vstala sinica-žarica in je odhitela iz tihega loga raj mirne Krke. Hitela je naprej proti gorskim krajem. Žalostna je bila in vedela mnogo pripovedovati sesticam, ki so samevale po zelenih vejah. pride jesen, pa pohiti spet nazaj v sive daljave in potem se vrne ve- , in lepo ji bo v gorskih krajih . . .

Domislil se je Blaž sinice-žarice, ko je kopal grob ubiti ptici. Ža- mo mu je bilo pri srcu in žalosten je metal črno prst iz jamice po trati.

Glej, tam leži ubita sinica, in to je najbrž ona sinica, ki je bila na polenjskem. Mogoče se je bila ravno danes napotila v daljno, veselo tu- ino. Za pot se je mislila okrepčati, ko je postala pred „stalico.“

In skočila je na jeziček in pokrov je padel. V naslednjem trenutku se je zavrtila in je bila mrtva . . . Uboga sinica-žarica, nikoli več ne prideš v veselo tujino in nikoli več ne vidiš postrežne Mlinarjeve Anice! Vrnila se je bila iz tujine; a ti ji ne sedeš nikoli več na rame in nikoli več ji ne poš čebljala. Črna prst te bo zakrila v tistem gorskem kraju, in pomlad te ne bo prebudila več . . .

Izkopal je Blaž grob. Na dno je položil deščico in potem se je obr- k sinici. Lepo je bilo njeno perje, tako kot ga ima sinica-žarica. A laj ni čebljala več veselo in zgovorno kot tam doli pri Mlinarjevi Anici. a vselej se ji je zaprl kljunček, na veke ji je utihnilo čebljanje. Da ni bilo erečnega Blaža, pa bi bila lahko čez nekaj dni tam v daljni, solnčni tujini.

„Odpusti mi, sinica-žarica,“ je izpregovoril Blaž žalostno. „Odpusti mi! Lep bo tvoj grob. Spomladi bom zasadil pisanih rož okrog njega in isoko ograjico bom naredil . . . In lepo in mirno boš počivala tu, „sinica- žarica!“

Dolgo, dolgo je gledal Blaž ubito ptico. Potem jo je pa prijel in jo ponesel k grobu. Položil jo je na trato in se ni mogel ločiti od nje.

Takrat pa so sedle na bližnjo smreko sinice in so začebljale. Zdelo se je Blažu, kot da so prišle k pogrebu sestrice-žarice in jo hočejo videti še enkrat. Mirno so sedele tam na veji in so se oglašale z žalostnim, drob- nim glasom. In tudi solnce je pogledalo takrat izza oblaka, in prikazal se je velik kos modrega neba. Šumel je rahel veter med drevjem in rumeno listje je padalo na tla.

„Oj z Bogom, sinica-žarica,“ je izpregovoril Blaž s tresočim glasom, in očeh se mu je zasvetila solza. „Lepo je bilo tvoje življenje in veselo v solnčni tujini. V gorskem kraju si se izlegla in v gorskem kraju te je sre- gala žalostna smrt.“

In takrat je položil sinico-žarico v grob. Še enkrat jo je pogledal in potem jo je pričel zaspati s črno prstjo. Žalostno so čebljale sinice tam

na bližnji veji, kot bi vedele, da je zakril na veke črni grob njihovo drago sestrico-žarico. Tisti jasni kos modrega neba so zakrili oblaki in solnce se je skrilo za njimi. Močnejše je potegnil veter, in listje se je usipalo z glasnim šumom na tla.

Dolgo se ni mogel ločiti Blaž od groba. Dva podleska je položil čezenj navzkriž in potem je odšel proti domu žalosten in skesan. —

Ko je prišla pomlad, je zacvetelo okrog groba sinice-žarice nebroj lepih rož. Lepa ograjica je bila narejena okrog groba, in nihče se ga ni upal dotakniti, ker je vedel vsakdo, da je tam pokopana sinica-žarica. Večkrat je sedel žalosten in zamišljen kraj groba Blaž. Prijetno so dehtele rože. Kroginkrog po gozdu so pa prepevale ptice in so se veselile pomladi. Sedel je kraj groba Blaž in je sanjal o sinici-žarici. Globoko v črni zemlji pa je spala sinica-žarica, kakor bi sanjala pokojno o solnčni tujini in srečnih dneh tam doli...

Jož. Vandot.

Sin povodnega moža.

Kratkočasno je bilo poslušati našega deda. Vselej popoldne, ko so čuvali nas otroke v prijetni senci na vrtu, so radi pripovedovali, da je bil krajši čas. Potegnili so mehur iz žepa, nabasali pipo s tobakom in jo prižgali. Puhili so par dimov predse in začeli. Kratkočasno jih je bilo poslušati — in kakor bi mignil, je minulo popoldne. Pa so prišli mama s polja, in ded so nas pohvalili:

„Pridni so bili, Neža, pridni. Noben se ni genil... Lej, pipa mi gori lepo in v redu. Saj pravim — moja pipa“.

Naš ded so hvalili vedno svojo pipo. Nihče se jim ni mogel bolj prikupiti, kakor če je pohvalil njihovo pipo. To smo vedeli tudi otroci; in kadar smo hoteli slišati lepo povest, smo hvalili pipo... In tako je bilo tudi tisto popoldne. V senci naš vrtu smo sedeli. Gorko je bilo na zemlji, in muhe so bile nadležne. Na nebu nobenega oblaka in nobenega vetra v dolini... Ded so se bili nekam zamislili, in tudi Smrekarjev Anton se je zamislil. To je bil tisti blede deček, ki se je zatekel včasih k nam in je le redkokdaj izpregovoril besedo. Ded so molčali in vlekli iz pipe. Dolgčas nam je bilo. Pa se je oglasil Brumnov Ivan, ki je bil najbolj poreden izmed nas:

„Lepo vam gori, dedek. Kadi se kakor kopa, ki jo kuha Zep v Gobelah.“

Šmentrej, da — moja pipa“, so odgovorili ded, in tedaj se jim je razvezal jezik. Vzeli so pipo iz ust, otrkali pepel in jo nabasali z novim tobakom.

„Pa vam je dolgčas? Pa bi radi slišali katero?... No, no — dobi se pa še katera. Da, da...“

In ded so puhili oblak dima v zrak in pričeli.

„Saj veste, kje se izliva Piščenca v Savo? Gotovo ste bili že tam. Ne? No, prav — boste saj vedeli, kaj se je godilo včasih tam. Kajne, tolmun je tam, globok tolmun in nad tolmunom velika skala in kroginkrog jelševje? No, tam je dom povodnega moža. Pod vodo ima kristalen grad, katerega je lahko viditi v jasni mesečini. Sveti se tako krasno, da se zdi človeku, da so tam nasejani sami najlepši biseri. Rad bi vam opisal ta grad, pa ne morem, ker ga nisem videl še sam nikdar od znotraj. Ej, človek, ki se spusti v vodo, da si ogleda dom povodnega moža, ne pride nikdar več nazaj. Zgrabi ga vrtinec, ki ni nič drugega kakor roka povodnega moža, in ga pokoplje v globočini.

Kadar sveti mesec na nebu in šepečejo listi na gostih jelšah, se razdeli voda, in prikaže se povodni mož. Na tisti kamen sede in si podpira glavo z roko. Kdor je zadosti pogumen in se upa splaziti v jelševje, sliši lahko, kako toži in plaka povodni mož. Po dolgi bradi mu padajo solze, vije svoje velike roke in zdihuje, da bi se omečil kamen pod njim.

„O Muk, ti moj ljubi otrok, kam so te zapeljali ljudje?“ tako zdihuje in plaka. In drobne ribe se zaletavajo iz vode, kakor bi ga hotele tolažiti; in jelše šumé, kakor bi jokale z njim ... Da, velika je bol, ki tare srce povodnega moža; velika je in grenka.

Pa je bil sedel nekega dne tam ob tistem tolmunu tuj, popoten človek in je gledal, kako se je zaganjala voda ob skalo. Pa kar naenkrat se je pomirila in se razdelila. Popotni človek je zagledal globoko doli kristalen grad povodnega moža. In iz tistega grada je stopil lep deček; imel je dolge črne lase, in njegov obraz je bil bled in bel kot prvi sneg. Krasno obleko je imel, ki se je svetila, kakor bi bila iz čistega zlata. Od grada je šel deček kvišku in se je prikazal kar naenkrat vrh vode. Sedel je na visoki kamen in strmel zamišljen v daljave.

Popotni človek se še ganil ni tam ob jelševju. Kakor zamaknjen je gledal na lepega dečka ... „Gotovo je sin povodnega moža,“ je pomišljal. Kar naenkrat se ga pa polasti želja, da bi skočil in ugrabil lepega dečka. Potuhne se in v enem skoku je bil pri kamenu. Z desnico prime dečka krog pasa, z levico pa mu zatisne usta. Branil se je sin povodnega moža, a zaman. Popotni človek ga je držal trdno in je bežal z njim potem preko polja. Tuintam ga je videl kdo, kako je hitel po cesti z dečkom, ki je jokal neprestano. A umaknil se je vsakemu in je naposled izginil.

Tisti večer se je pooblačilo nebo. Švigali so bliski kot goreči biči, in grom je bučal, kot bi naznanjal sodnji dan. Vihar je vršél, da so se sklanjale smreke in bukve do tal. Tam pri vrtincu pa je tulil povodni mož in si pulil brado in lase. Rval je jelše in jih metal daleč čez prod. Videli so ga ljudje, kako je letal po produ in tepel vodo z visoko bukvijo. Pršila se je voda in se je raztekala po vsem produ.

Ljudje so videli in čuli vse to. Pokleknili so doma pred božjo podobo in so molili. A niso se mogli pomiriti; zato je hitelo vse, staro in mlado, v cerkev. Groza je obhajala vse v tisti strašni noči, ko je gromelo in bučalo, kot bi se bil podiral svet. Vmes pa se je čulo bolešno tuljenje po-

vodnega moža, ki je iskal svojega sina Muka. Ulila se je prva ploha, in nanovo je završalo okrog cerkve. Slišali so, kako so se podirale hiše, in tuljenje povodnega moža je prihajalo bliže. V roki je nesel tisto visoko bukev in je podiral v svoji silni bolesi hiše. Vse je padalo na kup in se podiralo — in povodni mož je letal po cesti . . . V cerkvi se je oglasil jok, in tisoč rok se je dvigalo proti nebu in prosilo za rešitev. Povodni mož pa je razsajal že tik svetišča, a cerkve se ni upal dotekniti . . . Njegovo rjojenje je postajalo tiše, vedno tiše in naposled je utihnilo. Polegla se je nevihta; grom je umolknil in tudi vihar se je pomiril. Nebo se je zjasnilo, in jutro se je začelo svitati.

Naposled so se upali ljudje iz cerkve. Oj, zagledali so namesto lepe vasi same podrtine in razvaline — povodni mož je razrušil sleherni hišo. Še dolgo so se poznale njegove stopinje na cesti, še dolgo potem, ko so ljudje že nanovo dozidali svoja bivališča . . .

Povodni mož ni razsajal od takrat več. Samo v nočeh, ko se razliva nad svetom jasna mesečina in šumè jelše skrivnostno, sedi na visokem kamnu kraj vrtinca in plaka za svojim sinom. Po dolgi bradi mu padajo solze; vije svoje velike roke in zdihuje, da bi se omečil kamen pod njim. A Muk, njegov sin, se ne vrne. Odnese ga je popoten človek kdovekam, in niti duha niti sluha ni od obeh več . . . Veliko let je že minulo od takrat in popotni človek je gotovo že mrtev. A kaj se je zgodilo z Mukom, ne ve nihče; gotovo bi dobil oni, ki prinese povodnemu možu sina nazaj, veliko kraljestvo v dar in bi postal slaven kralj . . . Jaz sem že star, otroci, in ne bi mi koristilo kraljestvo. A vi ste mladi, in če vam je kaj do kraljevske krone, pojdite v širni svet in poiščite Muka, sina povodnega moža! Lepo vam bo, in boste živeli do smrti v samem zlatu in baržunu.“

Končali so ded in so spet prižgali ugaslo pipo. Mi smo bili mirni in zamišljeni vsi. Samo Smrekarjev Anton je vstal in ni rekel besede. Šel je naglo iz vrta in je stopal potem ob Pišenci. Glavo je imel globoko sklonjeno in je gotovo razmišljeval dedkovo povest. Pogledali smo za njim in smo se začudili. Tedaj smo šele spoznali nekaj na njem, kar je nas vznemirilo — imel je Anton dolge, črne lase, in je bil bled in bel kot prvi sneg. Žalosten je bil vedno in zamišljen, kot bi mu nekaj manjkalo in bi ne bil doma tu na zemlji . . . Gledali smo za njim, in tedaj se nas je polastila misel, da smo se je ustrašili.

„Muk, sin povodnega moža . . .“

Mislili smo vsi to, a nihče si ni upal tega izpregovoriti . . .

* * *

Kraj vasi stoji na samoti Smrekarjeva hiša. Ni velika, a če kdo stopi v njo, spozna takoj, da gospodarju ne manjka ničesar. Blagostanje na zunanje, a v srcih vendar skrbi in žalosti zadosti. Vse bi bilo še, samo da bi ne bilo tiste nesreče z Antonom.

Od rojstva je bil že tak — slaboten in bolehen. Bil je najmlajši izmed Smrekarjevih treh in najrevnejši. Pred letom se ga je prijala povrhu še bo-

lezen. Dolge mesece je ležal, slab in bolan. A ko je okreval, je spoznal Smrekar, in tudi drugi so spoznali, da je pustila bolezen žalostne sledove. Govoril ni Anton skoro nič; samotni je hodil okrog in vedno premišljeval. Včasih so se mu zasvetile čudno oči in izpregovoril je nenavadno, a takoj je umolknil in se je odpravil nazaj v samoto. Govorili so ljudje, da ni pri zdravi pameti in da se mu hoče blesti. In to je bila nesreča pri Smrekarju, in zaradi tega so bila srca polna žalosti in skrbi.

Anton ni videl pomilovalnih oči, ki so ga gledale, če je srečal koga. Izogibal se je svetu in je živel svoje življenje v samoti in je mislil svoje misli. Z nikomur ni hotel občevati; samo na naš vrt se je zatekel včasih, če so sedeli ded pod hrusko in so pripovedovali lepo povest. A rekel ni Anton besede; tiho se je vsedel k nam in je spet tiho odšel. Imeli smo nekak strah pred njim in smilil se nam je, da smo tudi mi molčali. Le ded so ga včasih potrkali po ramenu in rekli:

„Ej, Anton, kaj pa s tabo, ti junače?“

Nasmehnil se je Anton v takih hipih malce, in je odgovoril: „Nič“. Pa je vstal in odšel. Naravnost v samoto je šel in je govoril tam s sabo. Včasih je pa podprl z roko glavo in je strmel predse dolgo, dolgo — cele ure. Namršile so se mu tedaj obrvi, in čelo mu je bilo mračno... Nihče ni vedel, kaj premišljuje Anton. In če so ga doma prosili, naj jim vendar pove, jih je pogledal žalostno in je zajokal. Pa je šel spet v samoto in je spet mislil, mislil... Ej, siromak je človek, če ni zdrav na umu, in so mu misli mračne...

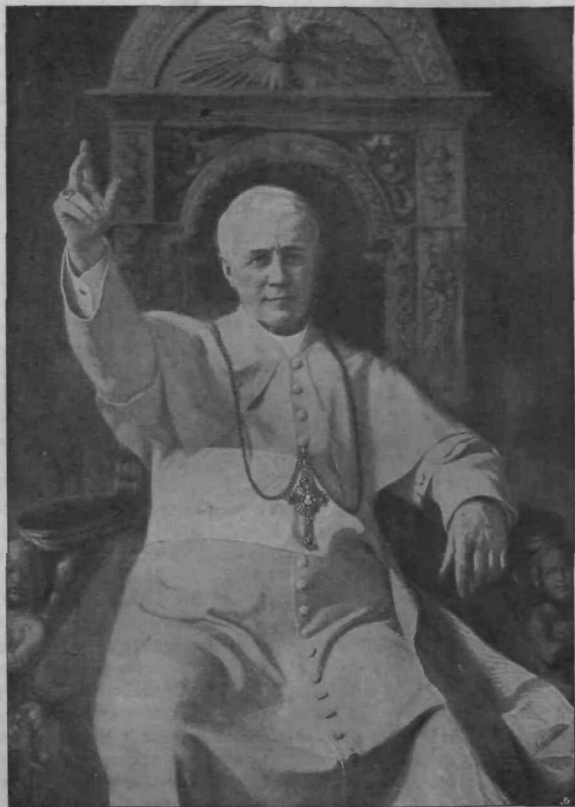
Tisti dan je šel torej Anton ob vodi in je mislil. Roke je prekrizal in je stopal počasi naprej. Šele tam gori ob jezercu se je ustavil in je gledal v mirno in čisto vodo. Sklonil se je naprej in videl je svoj obraz tam na dnu. Vrgel je klobuk na trato in je gledal v vodo, gledal... Videl je tam na dnu glavo: dolgi, črni lasje so jo obkrožali, in velike, zamišljene oči so gledale žalostno izpod visokega čela. Vdrta so bila lica in bleda in bela kot prvi sneg.

„To je Muk,“ je pomislil Anton. „Nastanil se je tu in ne zna k očetu... Pa bi ga ujel in ga ponesel na dom. Kraljestvo dobim in postanem kralj.“

In razprostrl je Anton roke in je pokleknil. A obraz v vodi se je premaknil in kraj njega so se pokazale roke — in takrat je spoznal Anton, da je videl samo svoj lastni obraz. Nasmehnil se je in vstal. Potem pa je sedel na trato in je strmel v jezerce, ki je mirovalo kraj njega.

„Ukradli so Muka, in oče žaluje zdaj za njim,“ je govoril. „Bog ve, kje tava zdaj siromak in hrepeni po domu... Zakaj so ljudje taki, da kra-dejo in ne privoščijo očetu veselja in sreče?“

Zmigal je Anton z glavo, in oči so se mu zasvetile sovražno... Grenko je, če oče plaka in ni sina od nikoder. V valovih se skriva in se srdi z vrtincem. Peni se voda, ko čuti njegov srd in njegovo žalost, zaganja se naprej in nazaj, in ni miru k njej, kakor tudi ne k ubogemu povodnemu možu... O, zakaj so ljudje tako hudobni in čemu ni zgrabil vrtinec tistega popotnega človeka, ki je uropal nedolžnega Muka!... A izginil je kdove-

Pij X.

kam tisti človek in je umrl. Muk pa se potika po svetu in še ne zaveda se, da je otrok povodnega moža. Bled in bel je njegov obraz kakor prvi sneg; oči so mu žalostne in lica upadla . . .

ln spet je zmigal Anton z glavo in je strmel topo in brez misli v jezerce . . . ln glej — preko jezera je priplaval vodomec in se je usedel na bližnji klanec. Pogledal je na dečka in se je priklonil. Zazdelo se je Antonu, da čuje tih glas, pa pogleda v vodomca.

„Ti si Muk! Zakaj ne greš k očetu v grad? . . . Jaz se te bojim.“

Priklonil se je vodomec in je odletel v grmovje. Anton se je prestrašil in se je ozrl okrog. A bilo ni nikogar, ki bi bil izpregovoril tiste besede. Sam je bil na trati in pred njim modro jezerce . . . Kdo pravi, da je on Muk, ko vendar natančno vč, da je doma pri Smrekarju? Da je on Muk, bi ne sedel mirno ob vodi, ampak bi bil že davno pri očetu . . . Vznemiril se je Anton in je jel gledati po grmovju. Zapihal je mehak vetrec, in veje na smrekal in mecesnih so se stresle in so zašumele. Glavina jezera se je vznemirila in lahni valčki so zapljuskali ob breg . . . Prav natanko je slišal Anton pogovor tam spodaj. Strmele so mu oči v vodo in glava se mu je sklonila naprej.

„Muk je . . . Odnese! ga je popoten človek. lšče očeta, pa ne ve, kje bi ga našel . . .“

ln šepetalo je tam na jezercu; valčki so šepetali in tam v vejah smrek in mecesnov je šepetalo. Bilo je kakor veselo sporočilo, ki pride kar naenkrat in se ga razveseli vse, ki ga sliši.

„Muk je . . . Lasje so mu dolgi in črni, in lica bela in blea kakor prvi sneg. Pa noče vedeti, da je Muk . . . Ukradel ga je popoten človek — pa je pozabil, da je Muk.“

ln brbljalo je tam ob bregu natanko in razločno. Šepetal je veter med smrekami in mecesni, prav lepo in določno je slišal Anton vse to in se je stresel. Oči so se mu odprle široko, in roke so mu omahnile. Srce se mu je razširilo od nepoznanih čuvstev in vzdihnil je globoko. Zdelo se mu je, da so se zaganjale ribe iz vode; zasvetile so se zlate glavice in so spet izginile. ln vsakokrat, ko se je prikazala riba, se mu je zazdelo, da čuje tihi glas, ki mu šepetlje:

„Muk . . . Muk . . .“

Šumelo je na jezercu, med drevjem in grmovjem je šumelo in kroginkrog je šepetalo: „Muk . . . Muk . . .“ Anton je vstal in je stegnil roko. Zasvetile so se mu oči in pogledal je preko jezera in je zavpil:

„Da, jaz sem Muk . . .“

V vodo je pogledal in je videl tam svoj obraz. ln nasmehnil se je in je rekel tiho in skrivnostno grmu, ki je rasel kraj njega:

„Veš, jaz sem Muk . . . Ugrabil me je popoten mož in me je pustil pri Smrekarju. Umrl je, ker ga je bilo strah Muka . . . Pojdem k očetu v kristalni grad, da me objame v radosti.“ — — —

(Konec prih.)

Pravljica o sužnju Dobrodeju.

Češko spisal Vaclav Kosmák. — Preložil Jožef Gruden.

Bilo je strašno soparno. Poldne je že odzvonilo. Z neba, sivega kakor svinec, je žgalo žarno solnce kakor z gorečim železom. Najmanjšega vetra ni bilo, in listje na drevju se ni genilo.

Žalostno so povešale cvetke po vrtéh svoje glavice; zaprašeno drevje je stalo v tihi žalosti; ptiči pevci so dremali po vejah; zdajpazdaj je zabrenčala čebela, zalesketal se metulj — — v smrtni tišini. Še dim nad strehami je kakor utrujen padal na zemljo.

Stari Mramor je stal na pragu pa napenjal oči izpod roke proti pol-dnevu, kjer je bilo obzorje prepreženo z meglicami. Zmajal je z glavo pa vzdihnil: »O, da bi nam Bog dal dežja — samo dežja! Bojim se, da bo kaj drugega. In umaknil se je v hišo, da se skrije pred neznosno soparico.

Kosci po travnikih so hodili k hladnemu studencu in pod drevesa, kjer so izmučeni popadali k odpočitku.

Vzduh se je tresel in gibal, kakor bi gorel.

Čez eno uro, ko so kosci zopet vstajali k delu, so bile megle na jugu že gostejše in temnejše. Iz daljave se je začulo grmenje.

Stari Mramor je zrl skozi vrata. »Da bi bilo le brez škode!« je boječe šepetal.

Naglo je vstajal iz megle širok, teman oblak in za njim drug, rdeč-kasto rumen.

Strašna sopara je bila. Mramor je stegnil roke in vzdihnil: »Sam Bog z nami! Toča bo!« Plašno je motril oblak, kakor bi hotel pustiti oči na njem. Nevihta je prihajala vedno bližje in kmalu je pokrila pol neba. Zapihal je hlad, zašumel čuden šum, in v to šumenje je zdajpazdaj votlo zagrmelo. Starec pa, čisto sam doma, je hitel zapirat okna pa odpirat vrata. Perutnina je prestrašena kokodakala in prhutala, blisek je švignil jasneje, strašneje grmel grom, postajalo je vedno hladneje, in kot bi bil trenil, je potegnil tak piš, da je vzdignil cele oblake prahu in ni bilo videti ničesar okolu sebe. Okna so zašklepetala, drevesa so se zašibila in po vasi se je razlegal strašen ropot. Govedo je pribežalo s polja in je mukalo, psi tulili, ljudje jadikovali . . . Za trenutek so se odprla vrata, in vse je tiščalo pod streho. Pa bil je zadnji trenutek. Prve kaplje so že naletavale, božji sel je švigal z ognjenim mečem po vsem nebu, kakor bi se bojeval s peklom, in zemljo je stresal grom. In ta boj svetlobe s temo je vršal nad glavami ubogih, slabotnih ljudi in njih stanovališč — in ljudje, sicer prevzetni in košati, so se pripogibali in spokorno molili k Bogu ter priznavali svojo ničnost.

Pri Mramorovih so klečali vsi, ko so prihiteli s polja, v hiši. Skoro nočna tema. Naenkrat zašklepeta okno, enkrat dvakrat — in toča se usuje.

»O Stvarnik, toča!« je vzdihnil gospodar in vsi so zatrepetali. Grozni šum in tema kakor ponoči. Pet minut je trajalo to. Kar se odpre nebo,

soba stoji v takem plamenu, da si zakrivajo oči, brž na to pa grozno zagrmí. Vsi se preplašeno pogledajo. Toda nihče ni mrtev. Gospodar plane iz hiše, če mu ne gori hiša — pa ni gorela. Kakor bi odrezal je prenehala toča, in ulil se je gost dež. Mramor je hitel v največjem dežju v vas, gledat, če kje gori. Pa nikjer! — Le visoki topol pred hišo je bil razčesnjen.

«Hvala Bogu!» je zaklical gospodar, »najhujše je minulo.»

Šel je v hišo in velel: »Zahvalimo Boga! Nobena nesreča se ni pripetila.«

Nevihta je divjala dalje, bliski so pojemali, in nebo je pojilo z drobnim dežjem žejno zemljo. Dobro uro je pršilo.

Kmalu se je zjasnilo nebo, in na zadnjem oblaku je zažarela čarokrasna mavrica miru in pokoja.

Vse je hitelo pod milo nebo in vdihavalo sveži zrak. Drevesa so se lesketala v novi krasoti, ptiči so strepetali krila in začeli so prepevati, nebo se je zopet smejalo, in ko se je gospodar vrnil s polja, je pravil, da ni toča napravila nobene škode, ker je deževalo vmes. In vsi so se oddehnili in veselo vzdikali: »Hvala Bogu, zlato je padalo!«

Ded pa je prijel vnuka za roko, peljal ga na vrt gledat čebel, ki bodo zdaj veselo letale.

»Kako me je bila groza, dedek!« reče deček.

»O saj vem,« prikima starček, »a poglej, kako je zdaj vse lepo! In tako je zmeraj: po nevihti prihaja veselje. Zapomni si to. Ko boš velik in te doleti kakšna nesreča — voljno prenašaj vse in pomisli: po nesreči prihaja sreča.«

»Čakaj, povem ti primeró! Glej, da si boš zapomnil. Pojdi sem, sedeva tukaj na klop. Pozor torej:

Živel je svoje dni kmet. Imenoval se je Dobrodej. Temu Dobrodeju je bila sreča vedno mila. Imel je veliko lepo domačijo, žito leto za letom kakor gozd, travnik kakor vrt, krave in konje kakor levi — a kar je bilo nad vse: imel je vrlo, pobožno in marljivo ženo. Da bi jima srečo povečal, jima je dal Bog dvoje otrok — sinka Jožka in hčerko Marico. Ta dva sta bila radost staršem in sta jima bila dražja kakor dom, polje, kakor vse — dražja od očesa. Kdo je bil srečnejši od Dobrodeja? Toda pregovor pravi: čim večja sreča, tem manj ji zaupaj! Naenkrat se je vnela strašna vojska, in ljudje so pripovedovali grozne reči o krutosti sovražnikov. Pri Dobrodejnih so dan za dnevom trepetali, da bi ne prilomastil sovražnik v deželo in vse poplenil. To se sicer ni pripetilo, toda Dobrodej je moral večkrat iti s priprego. Žena se je bala izprva tega, a ko se je mož čez nekaj časa vedno vračal zdrav, se je privadila tudi žena temu in je bila brez skrbi. — Nekoč pa je pretekel cel mesec, a Dobrodej se ni vrnil; pretekla sta dva meseca, a Dobrodeja še ni bilo domov, in minulo je leto, pa moža od nikoder. Tedaj pa je začela tarnati uboga žena in žalovati. Plakala je za njim kakor za mrtvim. Kadar pa je minulo drugo leto, in ni bilo po možu ne duha ne sluha, je z boleznim srcem izročila Bogu vse in podvojeno skrb obračala na otroka in gospodarstvo.

— Jožek je imel kaj dobro glavo in se je tako pridno učil, da sta gospod župnik in gospod učitelj svetovala materi, naj ga da v latinske šole, zakaj iz njega bo morda enkrat še velik gospod. Poslušala ju je mati in peljala sinka v mesto. Doma pa je gospodarila z Marico, ki je bila prav taka kakor mati: tiha, pridna in pobožna. Sleherni dan ste molili za očeta, naj mu sveti večna luč, če je mrtev; ako je pa še živ, da bi že prišel domov. In Dobrodej je bil še živ.

»A še?« se je čudom čudil deček.

»Še, še! Ali daleč tam za morjem. Ko je šel Dobrodej s poslednjo priprego, ga je sovražnik zajel in ga prodal v suženstvo daleč čez morje, kamor so pluli na ladji štiri tedne. A tam se je hudo godilo milemu Dobrodeju. Njegov gospodar ni bil sicer hudoben, toda v tisti deželi so ravnali s sužnji huje, nego mi z živino. Vpregali so ga v voz ali v plug ali pa je moral opravljati kakšno drugo naporno delo. Pri tem ni bilo niti trenutek oddihljaja. Kadar ni mogel že izmučeni suženj več delati, ga je bil priganjač toliko časa, da se je zgrudil nezavesten. Nato so ga odnesli, in nihče se ni zmenil zanj. Ako je umrl — prav: zakopali so ga v jamo; če je pa okreval — hajdi iznova na delo.

Zvečer so gonili sužnje domov; zapirali v luknje, slabše od mnogega hleva, metali jim hrano v korita in k tem koritom so jih privezovali kakor pri nas krave in voli.

Deček se je od groze zdrznil pa zašepetal: »Ubožčki!«

»Pač res! Ali vse to ni bolelo našega Dobrodeja tako hudo: bil je močan in dela vaje — a kadar se je zmisлил na ženo in otroka, krvavelo mu je srce. Vso noč je včasih premolil, da bi ga rešil Bog suženstva, in pri delu je prejel cel dne, da so se mu drugi sužnji smejali. Ti so bili sirovi ljudje, niso poznali pravega Boga, nič niso molili, ampak samo preklinjali svojo usodo. Dobrodej je izprva upal, da ga Bog usliši in otme suženstva; ko je pa slišal, da so v tej deželi sužnji dosmrtni, je bridkeje plakal in prosil Boga, naj mu da vsaj voljo prenašati to nesrečo. Gospodar sužnjev je rad imel Dobrodeja, ker je bil tih in je zmeraj vestno opravljal svoje delo. A ker ga je videl tolikrat objokanega, je rekel nekoč samprisebi: »Res, ta Dobrodej je tako priden — olajšam mu: postavim ga za paznika nad dvanajst sužnjev, da mu ne bo treba tako težko delati.«

Nekoč je to povedal Dobrodeju. In suženj se je lepo zahvalil gospodarju za to izboljšanje, a vkljub temu ni nehal jokati po ženi in otroku.

Gospod Bog pa vse vidi in vé. Dogodilo se je nekoč, da so kosili na travniku ob globoki reki. Gospodar je prišel za kosci na senošet in ž njim je priskakala hčerka, ki je bila tako lepa, da ni bilo izlepa take. In ta njemu toliko mila hčerka je začela trgati cvetice ob reki. Prav na bregu je zagledala tako krasno cvetko, kakršne ni še nikdar videla. Iztegnila je roko po njej in štrbunk! — bila je v valovih.

Gospodar je ostrmel kakor okamenel, sužnji so stali in se izpogledovali, samo Dobrodej ni z božjo pomočjo izgubil zavesti: zaprašil se je za deklico v vodo in kmalu jo je privlekel omedlelo iz reke. Dal jo je

očetu v naročje. Gospodar ni vedel, kako naj se zahvali Dobrodeju, in ga je vzel domov za svojega strežaja.

Odsihmal se je dobro godilo Dobrodeju. Nič več ni delal težkega dela, imel je lepo stanovanje in gosposko južino; ali še vedno je plakal po ženi in otroku.

Gospodar ni umel njegovih solz, zato ga je nekoč vprašal, čemu plaka dan za dnem?

»I, kako bi ne jokal in vzdihoval, ko čakajo name doma žena in dvoje otrok, tako velikih kakor vaša hčerka? Vaši hčeri sem pomagal jaz, ali kdo bo pomagal mojima otrokoma, če zaideta v nezgodo?«

Gospodar se je zamislil, pogledal uljudno na Dobrodeja, pa rekel: »No, če je tako, pa idi domov k ženi in otrokoma.«

Dobrodej je padel gospodarju k nogam in mu poljubljal roke od samega veselja. Gospodar mu je stisnil v roko pest denarja in velel svojim ljudem, naj ga spremijo do morja.

Kaj hitro je prepotoval dolgo pot po morju in po suhem.

Prav nedelja je bila, ko je došel v svojo rojstno vas. Že oddaleč je slišal slavnostno potrkovanje z vsemi zvonovi; a kadar jo je primahal v vas, je videl ljudi gredoče od vseh strani v cerkev. Krenil je še sam proti cerkvi in stopil za vrata. Pred velikim oltarjem je sedelo mnogo duhovnikov in med njimi mlad duhovnik. Star duhovnik je imel pridigo, iz katere je Dobrodej posnel, da ima nekdo novo mašo. Na koncu govora se je obrnil pridigar k novomašniku in ga opozarjal, naj torej pristopi k oltarju in daruje prvo sveto mašo za očeta Dobrodeja, ki je pred leti izginil iz tega kraja, a ni več duha ne sluha po njem.

Toliko, da je naš mili Dobrodej slišal te besede, zašibile so se mu noge, vzdihnil in zgrudil se na zemljo. Kadar pa so ljudje to videli, so se zgrnili krog njega, motrili tujega, obrastlega, zagorelega moža, nesli ga iz cerkve in dramili. Ko se je Dobrodej zopet zavedel, so ga polile solze: »Kje je moja žena,« je vzdihnil, »moj sin, moja hčerka? Jaz sem Dobrodej iz Ravni!«

Izprva so ljudje menili, da mu gre ob pamet; ko je pa prišla njegova žena, je takoj spoznala moža. Padla mu je okoli vratu in ga peljala v cerkev. Posadili so tam Dobrodeja na častno mesto pred oltarjem, da bi bil tudi on pri prvi sveti maši svojega sina Jožeta.

In potem po maši pri gostovanju: koliko vam je vedel Dobrodej povedati in kako je bilo vse veselo. Vso noč bi bil moral pripovedovati, da bi bil vse povedal.

Vidiš, zlati moj, kako mili Bog plačuje naše trpljenje z nepričakovano srečo. Zapomni si to in ravnaj se po tem.«

Starček je pogladil vnuka po glavi in ga peljal domov, zakaj mračilo se je že, in zvezde so že pokukovale z neba, če so ljudje še kaj od nevihte preplašeni? — — —

Jesenske pesmi.

Prišla je jesen!

Odšla je pomlad,
odšlo je poletje,
zvenelo je cvetje
sred širnih livad...

Zagrnil Martin
v meglice je sive
vrt, trate in njive;
oj sveti Martin!

Prišla je jesen!
V osamljene trate
sadove bogate
prinesla jesen!

Bogumil Gorenjko.

Pihajo jesenske sape.

Čez strnišče, puste grape
pihajo jesenske sape.
Se z rumene, vele gore
megla dvigniti ne more.

Mraz od severa zaveje,
proži velo listje z veje.
Kos obmolknil je v goščavi
in pastirec na dobravi.

Toplega stanu vse išče,
vrabcu spet je dom — dvorišče.
Glejte, da se v zimi hudi
spomnite kaj ptičkov tudi!

Mokriški.

Jesenska želja.

Kako bi rad z vami šel ptičke,
na južne vrtove in gričke,
da imam kot ve perušničke!

Ah, kakor jesenska ta doba,
postala zdaj moja bo soba —
v njo prišla tihota bo groba.

Bogumil Gorenjko.

Jesenski dnevi.

Od gore v goro preko polja
megla se vlači noč in dan.
Na praznem polju tožno kraka
v jesensko solnce bedni vran.

Živina vrača se s planine
za njo koraka čvrst pastir.
Zdaj bo počival dolgo zimo,
zasluženi užival mir.

Na jug letijo drobne ptice,
zapuščajo vasi in log.
Osiplje drevje se na vrtu —
minljivost, smrt okroginkrog.

Kožuhe tople ogrnimo,
premrle ude stresa mraz.
Osorna burja kruto brije
v ušesa reže in obraz.

Mokriški.

Jesen odhaja.

Vedno tiho bolj in tiho
zvonci pojejo s planin.
Vedno redko bolj oglašča
se pastirec, gore sin.

Vedno skromneje se čuje
ptičje petje iz lesa,
vedno redkeje pomika
voz se s sadeži s polja.

Vedno glasneje pri pečki
V topli koči se kramlja.
Blagor njemu, kdor jo ima,
tamkaj sreča je doma.

Mokriški.

Jesenska pesem.

Kar več vesne v logu ni,
drobna ptičica molči:
komaj včas, le še včas
plaho se oglasi ...

Kar mladosti v srcu ni,
več radosti v srcu ni,
pesmica samo še včas
tožno se oglasi ...

Bogumil Gorenjko.

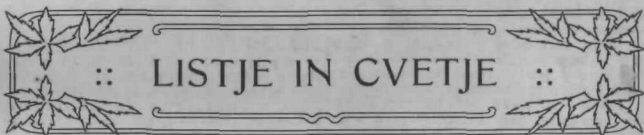
~~~~~

Prvi sneg.

Hladne sapice pihljajo,
vrabec skriva se pod streho,
snežec pada na zemljo.
Prav polagoma snežinke
vsipljejo se na poljano
in potresajo goro.

Glej, že iz vasi koraka
čilih dečkov tropa glasna
s sankami na strmi breg;
kar počakati ne more,
da pobelil na debelo
hribec naš bi beli sneg.

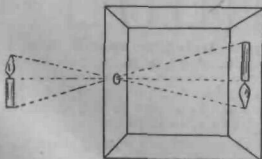
Mokriški.

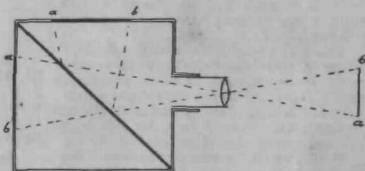
Koristna zabava.

5. Temnica (camera obscura*).

V primeroma kratki dobi je postala fotografija izredno velikega pomena. Najprej so jo rabili za slike oseb in pokrajin. Dandanes pa daje fotografija posebno znanosti mnogo važnih pomočkov. Kaj bi bilo n. pr. naravoslovje brez fotografije? Celo do zvezdnatega neba po daljnogledih sega fotografija; pa tudi stvari, ki jih opazi človeško oko le po drobnogledu, je mogoče fotografirati. Tudi mnogo plemenitega razvedrila donaša fotografija tistemu, ki se posebej zanima za njo. Danes si oglejmo za kratek čas temelj fotografske umetnosti: temnico, in sicer tako preprosto, kakor si jo lahko sami napravimo.

Slika št. 6.

Slika št. 7.

Iz lepenke si priredimo kocko s stranico n. pr. 20 cm. V sredi ene ploskve naredimo majhno luknjico, 3 do 5 mm premera. Na nasprotni strani pa mesto cele ploskve pustimo le okvir iz lepenke, ki ga prepnemo s prosojnim papirjem, t. j. s tankim papirjem, ki smo ga napojili z oljem. Če postavimo to pripravo nasproti svetlim predmetom, morda proti pokrajini ali cesti z okna svojega stanovanja, se nam bo pokazala na prosojni steni narobe obrnjena slika svetlih predmetov. Na sliki (št. 6) je videti, kako bi se pokazala v temnici

*) Latinsko. Izgovori: kámara obskura, temna sobica, temnica.

